

24.06.2016

Усатенко П.

Кому довіримо українську науку

Науковий комітет Нацради з науки і технологій обиратимуть переважно іноземні вчені світового рівня ([Дзеркало тижня. Україна](#)).

Однією з основних новацій нового Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (діє від 16 січня 2016 р.) є зміна принципів формування державної стратегії у сфері наукових досліджень.

<...> Закон передбачає, що уряд нарешті отримає гідних радників, які зможуть розробляти державну стратегію в науковій сфері: до нового державного органу при Кабінеті Міністрів – Національної ради з питань розвитку науки і технологій (НРНТ), крім представників уряду, мають увійти 24 українські науковці – Науковий комітет (НК). НК отримає широкий спектр важелів впливу, зокрема розроблятиме принципи розподілу бюджетних коштів, що виділяються на наукові дослідження, здійснюватиме експертизу наукових проектів, оцінюватиме діяльність наукових установ, формуватиме Наглядову раду Національного фонду досліджень. Зрозуміло, що ключем до успіху або провалу цієї законодавчої новації є вибір членів Наукового комітету – це мають бути знані у світі вчені з бездоганною репутацією і максимальною довірою до них української та закордонної наукової спільноти.

Подія, яка відбулася 14 червня 2016 р., вселяє надію, що нові «правила гри» в українській науці все ж таки стануть реальністю. Спеціальна конкурсна комісія (СКК), до складу якої ввійшло 25 українських науковців з найвищим індексом Гірша (показник визнання здобутків вченого в науковому середовищі), обрала дев'ятьох членів Ідентифікаційного комітету (ІК), який, своєю чергою, має обрати Науковий комітет НРНТ. Така громіздка, як на перший погляд, процедура запозичена з сучасних практик європейського наукового менеджменту (прикладом є обрання 22 членів дуже впливової Європейської наукової ради через Ідентифікаційний комітет, який складається з 5–9 членів з 28 країн ЄС) і має на меті забезпечити максимальну незалежність обраних членів НК.

Приємною несподіванкою стало колегіальне рішення СКК, згідно з яким з дев'яти членів Ідентифікаційного комітету шестеро є відомими іноземними вченими. Ухвалення такого революційного рішення далось СКК дуже непросто. Точилися бурхливі дискусії навколо того, чи зможуть іноземці ефективно працювати в ІК і чи варто висувати до іноземних кандидатів вимогу знати українську мову.

На прохання DT.UA своїми враженнями від роботи комісії поділилися члени СКК.

О. Кордюк, завідувач відділу надпровідності Інституту металофізики ім. Г.Курдюмова, членкор НАНУ:

«Питання доцільності залучення іноземців на допомогу реформам в Україні є, звісно, непростим – і загалом, і стосовно складу ІК. Моя перша думка була не на користь іноземців і збігалася з думкою більшості представників МОН: важко очікувати плідної роботи в комітеті від іноземців, які дуже далекі від наших реалій і навряд чи матимуть істотну мотивацію. Але під час підготовки до засідань СКК, при спілкуванні з представниками робочої групи та іншими небайдужими науковцями я дійшов висновку, що чим більше іноземних науковців увійдуть до ІК – тим краще. І для цього є кілька основних причин.

Перша – новаційна. Важливою рисою нового закону про науку є закладений у ньому механізм самовдосконалення. Замість нав'язування майбутнім комітетам чіткого регламенту, очікується, що вони самі його сформують. А отже, члени ІК повинні мати відповідні знання щодо того, як функціонують ідентифікаційні комітети, і практичні навички організації колективної науки в цілому. При цьому вони повинні бути максимально неупередженими і не намагатися нав'язувати свою думку. Я далекий від ідеалізації західних науковців, але культура неупередженості в них точно на значно вищому рівні, ніж у нас. Отже, добуток навичок і культури неупередженості ставить досвідчених іноземних вчених поза конкуренцією. Думаю, це саме той випадок, коли незнання наших реалій дає значно більше переваг.

Друга причина – іміджева. Я був вражений тим, що кандидатами до ІК зголосилися бути вчені справді найвищого рівня. Для України було б суттєвою іміджевою втратою залишити їх поза увагою, а тепер ми можемо пишатися нашим Ідентифікаційним комітетом: їхня участь у ньому якнайкраще сприятиме інтеграції української науки у міжнародний дослідницький простір.

Нарешті, третя причина є мотиваційною, а втім, мабуть, найважливішою. Ухвалення нового закону про науку стало можливим завдяки активній волонтерській роботі небайдужих науковців, здебільшого молоді, їхній плідній креативній співпраці з МОН і НАН України. Я схильний вважати, що наука в Україні у вкрай складний для неї період, як зараз, може мати перспективи лише завдяки такій небайдужій молоді».

О. Колежук, професор Інституту високих технологій КНУ ім. Тараса Шевченка:

«Коли в лютому цього року було оголошено конкурс до ІК, мене вразила досить млява реакція української наукової спільноти – мало хто взагалі читав новий закон про науку і знав про конкурс, а ті, хто знав, переважно скептично ставилися до нових структур. Я ж із самого початку був прихильником обрання іноземців до ІК – для того щоб залучити туди першокласних, знаних у світі іноземних дослідників і підняти таким чином «планку» для членів майбутнього наукового комітету. Крім того, згідно з законом, обрання певного вченого до ІК означає заборону бути членом наукового комітету не тільки для нього самого, а й для колег з його наукової установи. Тому, якби всі або більшість з дев'яти членів ІК були українськими вченими екстра-класу, це істотно звузило б простір для маневру у процесі досягнення кінцевої мети – обрання гідного НК. Разом з Ярославом Базалієм (професором Університету Південної Кароліни) ми почали агітувати закордонних учених номінуватися до ІК, запустили сайт ua-portal.science, де пояснювали передбачений законом досить складний механізм виборів і пропагували ідею обирати до ІК іноземців. Аналогічні ідеї, як я потім дізнався, виникли у багатьох науковців, і в результаті до ІК було номіновано цілу низку іноземних вчених світового рівня.

Я був приємно вражений ефективністю роботи СКК. Незважаючи на дуже широкий початковий спектр думок різних членів комісії, обговорення відбувалися дуже цивілізовано й конструктивно, і комісія змогла завершити свою роботу всього за три зустрічі. Не останню роль відіграло й те, що ми мали дуже ефективну технічну підтримку з боку робочої групи МОН. Мені дуже приємно, що члени СКК як представники української наукової громади змогли побороти в собі консервативні побоювання щодо іноземців і ухвалити таке прогресивне рішення. До речі, СКК обрала й дуже прогресивну процедуру голосування – рейтингування остаточного списку кандидатів проводилося за так званим методом Шульце, що є одним з найкращих сучасних алгоритмів голосування. Щиро сподіваюся, що обраний нами ІК стане тим зародком нової фази, навколо якого відбуватиметься «конденсація» найкращих представників української науки».

Список членів Ідентифікаційного комітету – за рейтингом (на сайті МОН прізвища подано в алфавітному порядку):

1. Валерій Гусинін, завідувач відділу астрофізики та елементарних частинок Інституту теоретичної фізики ім. М. Боголюбова НАН України, член-кореспондент НАН України;

2. Олег Лаврентович (Oleg Lavrentovich), професор Кентського державного університету (Kent State University), США;
3. Сергій Рябченко, завідувач відділу фізики магнітних явищ Інституту фізики НАН України, член-кореспондент НАН України;
4. Бертран Халперін (Bertrand Halperin), професор Гарвардського університету (Harvard University), США;
5. Карло Віллем Йоаннес Беенаккер (Carlo Willem Joannes Beenakker), професор Лейденського університету (Leiden University), Нідерланди;
6. Матс Леннарт Ларссон (Mats Lennart Larsson), професор Стокгольмського університету (Stockholm University), Швеція;
7. Гюнтер Шток (Gunter Stock), президент Європейського об'єднання академій (All European Academies, ALLEA), Німеччина;
8. Юрій Шкуратов, завідувач кафедри астрономії та космічної інформатики Харківського національного університету імені В. Каразіна;
9. Джордж Гамота (George Gamota), президент фірми Science & Technology Management Associates (Lexington, MA), професор емерітус Мічиганського університету, США.